

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського

ПОЛІТИКУС

Науковий журнал

Випуск 1

**Видавничий дім
«Гельветика»
2020**

Головний редактор:

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

Члени редакційної колегії:

Музиченко Г. В. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

Маслов Ю. К. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри філософії, історії та політології, Одеський національний економічний університет

Польовий М. А. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Рудольф Кухарчик – декан факультету міжнародних відносин, Економічний університет в Братиславі
Ондрей Філіпець – Університет Палацького, Оломоуц (Чеська Республіка)

Долженков О. О. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського

Ростецька С. І. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

Гедікова Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

Дунаєва Л. М. – доктор політичних наук, професор, декан факультету психології та соціальної роботи, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Проноза І. І. – кандидат політичних наук, старший викладач кафедри політичних наук і права, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

Щедрова Г. П. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології та міжнародних відносин, Університет імені Альфреда Нобеля

Монолатій І. С. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Аміран Хевцуріані – PhD в сфері міжнародних відносин, професор факультету права та міжнародних відносин, Грузинський технічний університет, м. Тбілісі, Грузія

Еліот Долан Еванс – доктор філософії, Університет Монаша (Австралія) – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського

**Науковий журнал «Politicus» є фаховим виданням на підставі
Наказу МОН України № 241 від 09.03.2016 року (додаток № 9)
Журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)**

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського, протокол 7 від 27 лютого 2020 року**

Офіційний сайт видання: www.politicus.od.ua

Науковий журнал «Політикус» зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 21499-11299Р від 18.08.2015 р.)

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ**Яковлева Л. І.**

Канон легітимності: класичні визначення, політико-правові контрасти, сучасні виклики.....5

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ**Бадер А. В.**

Збройне насилля як вид політичного насилля.....12

Ключкович А. Ю.

Проблемні аспекти функціонування моделі суспільно-політичного розвитку Словаччини на сучасному етапі.....18

Комарницький В. В.

Місцеві організації політичних партій України в умовах реформи децентралізації..... 24

Місержи С. Д.

Концепт справедливості та політика у сфері охорони здоров'я.....31

Шедяков В. Е.

Мифы межпарадигмального перехода..... 38

РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ІДЕОЛОГІЯ**Бакланова Н. М., Букач В. М.**

Прояви політичної антикультури в «молодих демократіях» Центральної та Східної Європи: кейс Угорщини.....46

РОЗДІЛ 4. ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ**Кокорєв О. В.**

Відповідність Естонії антикорупційним цінностям ЄС.....52

Лялька Ю. М.

Еволюція інструментарію «публічної дипломатії» Великої Британії (2010–2015 роки).....58

Matlai L. S.

The influence of public opinion on the external policy of Spain in the XXI century..... 63

Ніколаєва Д. О.

Турецько-іранські двосторонні відносини як приклад конкурентно-кооперативної взаємодії.....69

Серов Р. І.

Українсько-французький дискурс: інтерпретації політичної реальності в ЗМІ.....74

РОЗДІЛ 5. ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ ТА ЕТНОДЕРЖАВОЗНАВСТВО**Зан М. П.**

Політична репрезентація русинської етноїдентичності на Закарпатті в українському науковому дискурсі.....82

Соколовський О. Б.

Особливості дослідження ролі національних меншин у розвитку транскордонної співпраці.....90

CONTENTS

SECTION 1. THEORY AND HISTORY OF POLITICAL SCIENCE

Yakovleva L. I.
The canon of legitimacy: classical definitions,
political and legal contrasts, contemporary challenges.....5

SECTION 2. POLITICAL INSTITUTIONS AND PROCESSES

Bader A. V.
Armed violence as a form of political violence..... 12

Klyuchkovych A. Y.
Problematic aspects in the functioning of Slovakia’s model
of public and political development at the present stage.....18

Komarnytsky V. V.
Local organizations of political parties in Ukraine in conditions of decentralization reform.....24

Miserzhi S. D.
Concept of justice and health care policy..... 31

Shediakov V. Y.
Myths of interparadigm transition.....38

SECTION 3. POLITICAL CULTURE AND IDEOLOGY

Baklanova N. M., Bukach V. M.
Manifestations of political anticulture in the “young democracies”
of Central and Eastern Europe: the case of Hungary.....46

SECTION 4. POLITICAL PROBLEMS OF THE INTERNATIONAL SYSTEMS

Kokoriev O. V.
Compliance of Estonia with EU anti-corruption values.....52

Lyalka Y. M.
Evolution of UK Public Diplomacy (2010–2015).....58

Matlai L. S.
The influence of public opinion on the external policy of Spain in the XXI century..... 63

Nikolaieva D. O.
Turkish-Iranian bilateral relations as an example of competitive cooperative cooperation.....69

Serov R. I.
Ukrainian-French discourse: interpretations of political reality in the media.....74

SECTION 5. ETHNO-POLITICAL SCIENCE AND ETHNO-STATE STUDIES

Zan M. P.
Political representation of the ruthenian ethnic identity
in Transcarpathia in the Ukrainian scientific discourse.....82

Sokolovskyi O. B.
Peculiarities of research on the role of national minorities
in the development of cross-border cooperation.....90

Ключкович
Анатолій Юрійович

Проблемні аспекти функціонування моделі суспільно-політичного розвитку Словаччини на сучасному етапі

УДК 321.7-045.23(437.6)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2020.1.03>

Ключкович Анатолій Юрійович
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології
і державного управління
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
вул. Університетська, 14,
Ужгород, Україна

В умовах пошуку Українською державою шляхів і механізмів удосконалення моделі суспільно-політичного розвитку актуалізується питання вивчення зарубіжного досвіду політичних трансформацій. Особливий інтерес становить словацька модель суспільно-політичного розвитку.

Метою статті є аналіз проблем і тенденцій суспільно-політичного розвитку в сучасній Словаччині. Для досягнення мети в статті використано системний, структурно-функціональний, нормативно-ціннісний і порівняльний методи дослідження. Для емпіричного аналізу проблеми було використано результати рейтингових моніторингів: «Nations in Transit», «Freedom in the World», «The Economist Intelligence Unit», «Transformationsindex der Bertelsmann Stiftung», «Index of Economic Freedom», «Global Corruption Barometer», «CSO Sustainability Index».

Виокремлено основні проблемні аспекти функціонування парламентської моделі, трансформації партійної системи, діяльності громадянського суспільства та розвитку політичної культури в сучасній Словаччині. Автор дійшов висновку, що результати парламентських виборів 2016 та 2020 років призвели до реорганізації партійної системи Словаччини зі зміною структури та політичного впливу її суб'єктів. Деструктивні тенденції партійно-політичного розвитку створюють загрозу стабільності парламентсько-урядової системи Словацької Республіки.

Виокремлено проблемні аспекти політичної участі, електоральної активності та функціонування громадянського суспільства в сучасній Словаччині. Трансформаційні процеси в Словаччині були ускладнені конфліктним типом політичної культури, наявністю численних соціополітичних розмежувань, нестабільністю партійно-політичної системи.

Наголошено на негативних тенденціях суспільно-політичного розвитку в Словаччині, які вимагають постійної уваги держави та громадянського суспільства (поширення екстремізму, політичне відчуження, недовіра громадян до інститутів влади, політична корупція). На сучасному етапі в Словаччині відбувається пошук шляхів і механізмів повноцінної реалізації потенціалу моделі консолідованої демократії.

Ключові слова: Словацька Республіка, модель суспільно-політичного розвитку, консолідована демократія, проблеми розвитку.

Вступ. В останнє десятиліття в регіоні Центрально-Східної Європи (далі – ЦСЄ) спостерігаються суперечливі тенденції суспільно-політичного розвитку, які часто інтерпретують у контексті процесів «ерозії» демократії. Унаслідок фінансової та міграційної криз, внутрішніх проблем Європейського Союзу, поширення популізму та радикалізму «нові демократії» все більше стикаються з новими викликами та загрозами, які знижують суспільно-політичну адаптивність їхніх політичних режимів. Не оминули складні процеси і словацьку модель демократії, яка на сучасному етапі розвитку зіткнулася з проблемами реалізації свого консолідаційного потенціалу.

Мета та завдання. Метою статті є аналіз проблем і тенденцій суспільно-політичного розвитку в сучасній Словаччині. Особлива увага приділяється дослідженню проблемних процесів на владно-інституційному, партійному, громадському, політико-культурному рівнях суспільної системи.

Методи дослідження. Для дослідження словацької моделі суспільно-політичного розвитку як складної сукупності структурно і функціонально пов'язаних елементів і рівнів було використано методологічну призму системного підходу.

Для емпіричної перевірки теоретичних положень використовувалися дані рейтингових моніторингів, які здійснюють міжнародні дослідницькі організації Freedom House, Bertelsmann Stiftung та інші.

Результати. «Навздогінна» консолідація демократії в Словаччині, яка здійснювалася під час реформ кінця 1990-х – початку 2000-х рр., після вступу країни в Євросоюз і НАТО перейшла у фазу довготривалих процесів, спрямованих на підвищення ефективності державно-владних інститутів, розвиток структур громадянського суспільства, ріст матеріального добробуту громадян, утвердження в суспільстві демократичної політичної культури. У вказаних напрямках словацька консолідована демократія реалізувала свій потенціал із неоднаковою успішністю, що не дає змоги говорити про завершення нею стадії так званої «позитивної консолідації» (за Дж. Плідхемом).

Найбільш успішною була політико-інституційна модернізація, яка стимулювала конституційно-правову консолідацію, створила базові умови для інтегрованості всіх ключових акторів у систему демократії. Водночас на інституційному рівні словацької моделі демократії зберігаються проблеми, пов'язані з ефективністю державно-владних

органів і невідповідністю між формальним і реальним функціонуванням політичних інститутів, що посилює політичне відчуження та недовіру громадян до владних структур і системних партій. Згідно з даними соціологічних досліджень, політичні партії, уряд, парламент, система юстиції та судів у Словаччині стабільно акумулюють потенціал суспільної недовіри на рівні не менш як 50 % [7, с. 80]. За таких умов важко досягти ціннісного консенсусу між правлячими елітами та масами, утвердити в суспільстві ліберально-демократичні принципи та орієнтації.

Попри інституційну модернізацію системи парламентської демократії, політичний розвиток останнього десятиліття викристалізував низку проблемних аспектів функціонування словацького парламентаризму, пов'язаних із ситуативним дуалізмом виконавчої влади, нестабільністю парламентського представництва партій, фрагментацією та флуктуацією політичної структури Національної Ради СР, конфліктністю взаємовідносин у площині «парламентсько-урядова більшість – президент», диспропорціями в репрезентації регіонів у національному парламенті та іншим. Для забезпечення стабільності та функціональності в контексті нових викликів державно-владна система Словаччини потребує подальшого інституційного вдосконалення.

Ключову політичну роль в організації та функціонуванні парламентсько-урядової системи Словаччини відіграють партії. Якщо зв'язок більшості словацьких партій із виборцями переважно обмежується періодами виборчих кампаній, то союз партій і держави має більш тривалий характер. Політико-правове регулювання діяльності партій у Словаччині створює інституційні умови, що фаворитизують виникнення «картельних партій» (Р. Кац, П. Меір), ключові характеристики яких дефіновані «ззовні» через механізми державного фінансування, міжпартійні відносини на рівні еліт і більшу закріпленість партій у державних, а не громадянських структурах. В умовах послаблення суспільної підтримки партії все більше орієнтуються на державу. Як підкреслює М. Рибар, шляхом «колонізації» державної адміністрації та завдяки фінансуванню з державного бюджету словацькі партії отримують ресурси, необхідні для їхньої діяльності [8, с. 140]. За цих умов на політичній сцені бракує акторів, які могли б суттєво послабити домінуюче положення партій. З огляду на значний вплив політичних партій на державно-владну систему, словацьку парламентську демократію можна було б означити як партократичну. Але нестійкість партійної структури та парламентських клубів, надмірна персоналізація і нестабільність діяльності партій, послаблення їх репрезентативних функцій і високий рівень суспільної недовіри, вищий ступінь залежності партій від держави, ніж від суспільства,

свідчать про слабку інституціоналізацію партій, що ускладнює й обмежує «владу партій» у Словаччині [13, с. 18–20]. Суспільне несприйняття і недовіра до «стандартних» партій покликали до життя протестні, «антипартійні» політичні сили на кшталт переможця парламентських виборів 2020 р. – партії «Звичайні люди і незалежні особистості» (далі – ЗЛІНО) на чолі з І. Матовічем.

Інший проблемний аспект партійно-політичного розвитку Словаччини – це структурні зміни в партійній системі. У контексті останніх електоральних циклів, і насамперед парламентських виборів 2016 і 2020 рр., прослідковується низка тенденцій партійного розвитку, які несуть у собі деструктивний потенціал. Підкреслюючи потенційні ризики, Г. Месежніков вказує на «деконструкцію» партійної системи Словаччини, оскільки її нинішнє ядро утворюють політичні новоутворення з нечітким ідеологічним профілем, протестним потенціалом, що мають мінімальний досвід управління державою [4]. З-поміж основних деструктивних тенденцій розвитку словацької партійної системи варто виокремити такі: розпад її «структурного ядра»; плюралізація і нестабільність парламентського представництва партій; посилення електорального і владного впливу політичних суб'єктів популістичної, антисистемної спрямованості; представництво в парламенті партії, діяльність якої має правоекстремістські ознаки, – що не сприяє прогнозованості політичного розвитку [3, с. 101–102].

Результати парламентських виборів у лютому 2020 р. і приголомшлива перемога популістів підтверджують структурні зміни в словацькій партійній системі, що можуть негативно позначитися на ефективності парламентсько-урядової діяльності. Створення владної коаліції у складі партій ЗЛІНО, «Ми – сім'я», «Свобода і солідарність», «За людей» несе в собі потенційні ризики для тривалості і результативності функціонування уряду, оскільки: по-перше, коаліційні партнери не мають досвіду співпраці; по-друге, партіям не вистачає досвіду управління державою; по-третє, узгодження позицій діяльності буде непростим, адже ЗЛІНО та «Ми – сім'я» – ідейно-популістські, а «Свобода і солідарність» і «За людей» – програмно-профільовані партії. Динамічність структури партійної системи в сучасній Словаччині створює ризики для стабільності парламентської демократії загалом.

Відкритий і латентний конфліктний потенціал суспільного розвитку в Словаччині акумулює комплекс політико-культурних проблем. Питання ціннісної, державно-політичної, національної, геополітичної ідентичності й надалі поляризують словацьке суспільство. Зокрема, адекватне сприйняття ліберально-демократичних цінностей – один із найбільш проблемних аспектів словацької консолідації, оскільки зміни на рівні політичної

культури – це довготривалий процес. Переконлива перемога на загальнонаціональних виборах 2020 р. популістів, представництво в парламенті правих екстремістів засвідчують складні та тривалі процеси в аспекті закріплення демократичних цінностей і формування громадянської політичної культури.

В останнє десятиліття змінилося ставлення словаків до ЄС та євроінтеграції, яка з кінця 1990-х рр. була «локомотивом» структурних реформ і консолідації демократії в Словаччині. Якщо у 2010 р. словаки вирізнялися серед європейців найвищим рівнем довіри до ЄС – 71% опитаних, то результати опитування Eurobarometer, проведеного восени 2018 р., засвідчили рівень довіри на рівні 43% (недовіри – 47%) [1, с. 10]. Водночас щодо питання майбутнього ЄС, згідно з результатами досліджень у 2018 р., 65% опитаних словаків висловилися оптимістично, тоді як середній показник серед громадян країн-членів становив 58% [1, с. 12]. У контексті об'єктивних недоліків міграційної та фінансової політики ЄС, різкої критики та спекулятивної риторики словацьких політиків рівень довіри громадян до європейських інституцій суттєво знизився. Проте словаки чітко усвідомлюють, що ЄС і надалі відіграє стабілізаційну роль у функціонуванні словацької демократії.

Консолідаційні процеси в словацькому суспільстві ускладнені «підданськими», конфліктними рисами політичної культури та наявністю численних соціополітичних розмежувань, актуалізація яких здійснюється під впливом сучасних викликів і партійно-політичних стратегій. Наприклад, на тлі міграційної кризи швидко прогресував ісламофобський та антимігрантський популізм словацьких партій. Якщо напередодні парламентських виборів 2010 р. іслам і міжнародна міграція не належали до пріоритетних і резонуючих тем у програмах партій, то вже у виборчій кампанії 2016 р. міграція стала однією з найбільш обговорюваних проблем і в кінцевому підсумку суттєво вплинула на результати голосування. Чимало словацьких мейнстрімних політиків і партій зробили міграцію головним питанням своїх мобілізаційних стратегій перед виборами.

Активна політична участь ні на загальнонаціональному, ні на місцевому рівнях не є стійким елементом політичної культури словацького суспільства. Водночас в останні роки фіксується зростання нетолерантності, розпалювання ненависті, поширення радикальних ідей через соціальні мережі. Дефіцит політичної партисипації в межах визначених інституційних каналів компенсується через протестну, неконвенційну політичну участь, оскільки суспільні вимоги та проблеми не знаходять належного розв'язання. Попри низхідний тренд політичної участі у 2000-х рр., словацьке суспільство зберігає здатність до ситуативної про-

тестної мобілізації під впливом резонансних проблем, що неодноразово підтверджував розвиток країни упродовж 1990–2000-х рр. Корупційні скандали у 2011–2012 рр. («Gorila», «Sasanka») і вбивство журналіста Я. Куціака у 2018 р. спричинили багатотисячні акції протесту, але відіграли тільки роль своєрідного «клапана» для зняття напруги, оскільки не зумовили кардинальних змін у державі.

Як засвідчує суспільно-політичний розвиток Словаччини у 2000-х рр., використання такого інституційного каналу впливу на владу, як вибори, не супроводжується активністю громадян. Ступінь електоральної активності словаків залежить від їхньої оцінки політичного та управлінського потенціалу відповідного політико-владного рівня, що пояснює значно вищу явку на парламентських і президентських виборах (у межах 50–60%) порівняно з регіональними та наднаціональними (на рівні 20–25%). Загалом же домінує низхідний тренд участі словацьких громадян у різних видах виборів, що загалом віддзеркалює електоральні тенденції розвитку «нових демократій».

Однією з основних причин політичного відчуження і низького рівня суспільної довіри до інститутів влади і демократії є корупція, факти якої резонансно висвітлюються у словацьких ЗМІ. Останній резонансний скандал, який демонструє значні масштаби корупції в системі державної влади Словаччини, «вибухнув» на початку 2020 р. у зв'язку з розслідуванням діяльності бізнесмена М. Кочнера.

Упродовж останнього десятиліття емпіричні дослідження в межах моніторингу «Nations in Transit» (Freedom House) та «Індексу сприйняття корупції» (Transparency International) не засвідчують стійкої та однозначної динаміки зниження рівня корупції в Словаччині. Відповідно до «Індексу сприйняття корупції», у 2018 р. Словаччина отримала 50 зі 100 «антикорупційних» балів, розмістившись на 57 позиції у світовому рейтингу. 3-поміж країн ЄС лише п'ять відстають від Словаччини в «антикорупційному» рейтингу (Угорщина, Болгарія, Румунія, Хорватія, Греція). Також моніторинг «Барометр світової корупції» у 2017 р. засвідчив украй низький рівень віри словаків у те, що вони можуть протистояти корупції (18%) [10].

В умовах інституційної недовіри важливим чинником підвищення активності, соціальної інтегрованості та організованості громадян є діяльність громадських організацій. Словацький «третій» сектор зробив значний внесок у протидію авторитаризму та консолідацію демократичного режиму. Однак на сучасному етапі розвитку Словаччини діяльність громадських організацій супроводжується проблемами й труднощами, пов'язаними з недостатньою інтегрованістю «третього» сектору в систему прийняття суспільно значимих рішень, обмеженістю фінансових ресурсів і нестабільністю

діяльності. Після згорання закордонних програм фінансування брак ресурсів утруднює діяльність неурядових організацій, насамперед тих, які задіяні у сфері громадської адвокації та контролю за публічною політикою.

Погіршення динаміки розвитку громадянського суспільства в Словаччині впродовж останнього десятиліття фіксують рейтингові моніторинги міжнародних дослідницьких організацій. Результати дослідження у межах проєкту «Nations in Transit» зафіксували поступове зниження показника якості громадянського суспільства в Словаччині після зміни влади у 2006 р., починаючи з 1,25 у 2006 р. до 2,0 балів у 2018 р. [6]. За даними дослідження Індексу сталості організацій громадянського суспільства (ОГС) USAID динаміка розвитку словацького громадянського суспільства демонструє низхідну динаміку, попри те, що Словаччина все ще належить до групи країн з найвищим рівнем сталості ОГС (1–3,0 бали). З-поміж посткомуністичних країн ЦСЄ Словаччину за індексом сталості ОГС в 2017 р. випередили Чехія, Польща та Прибалтійські країни. Сумарний індекс сталості ОГС впродовж 2014–2017 рр. становив найгірший показник за останні двадцять років – 2,9 балів, відповідно, максимально наблизившись до нижньої межі консолідованості (3,0 бали) [12]. Зокрема, найслабшими складниками сталості неурядових організацій є фінансова стійкість, правове середовище, інфраструктура та організаційний потенціал, а найсильнішими – адвокаційна діяльність і надання послуг.

Незавершеність консолідації демократії та складність трансформаційних процесів у сучасній Словаччині фіксують результати рейтингових досліджень. Згідно з інтегральними індексами моніторингу «Nations in Transit» упродовж 2005–2018 рр. міжнародна організація Freedom House відносила Словаччину до нижчого рівня консолідованих демократій (від 2 до 2,99 балів) [6]. Але навіть у цій категорії інтегральний індекс демонструє поступове зниження показника якості демократії в Словаччині за всіма критеріями, починаючи з 2007 р. За оцінками експертів найбільш проблемними сферами словацької демократії залишаються центральне управління, судова система, ЗМІ та протидія корупції, показники яких знижують статус країни до напівконсолідованої демократії. Тоді як основні складники консолідованого демократичного режиму в Словаччині забезпечують вільні вибори, громадянське суспільство та місцеве самоврядування.

«Індекс демократії» проєкту «Economist» впродовж 2007–2018 рр. також фіксує поступову низхідну динаміку показників демократичності в Словаччині (від 7,35 у 2007 р. до 7,1 у 2018 р.), але це не перешкоджає країні залишатися в категорії «недосконалі демократії» (6,00–7,99 балів) [11].

У демократичному розвитку Словаччини найбільш проблемними, на думку експертів, залишаються такі сфери, як політична участь, політична культура та діяльність уряду. Слід зазначити, що згідно з даними моніторингу жодна з посткомуністичних країн ЦСЄ на сучасному етапі розвитку не входить до групи «повноцінних демократій». Тільки Чехія у 2006–2013 рр. вдалося здобувати статус «повноцінної демократії» (8,0–10,0 балів) за розрахунками експертів проєкту «Economist» [11].

Поступове погіршення успішності політичної, економічної та управлінської трансформації в Словаччині впродовж 2006–2018 рр. фіксують емпіричні показники в межах проєкту «Transformationsindex der Bertelsmann Stiftung, ВТІ». Однак згідно з інтегральним «Індексом статусу» Словаччина утримує стійкі позиції (у 2018 р. – 8,59 балів) в категоріях перехідних країн із консолідованою демократією і розвиненою ринковою економікою (8–10 балів). Також погіршилася оцінка експертами якості словацького державного управління, яке з 2016 р. перемістилося з категорії «дуже ефективно» у категорію «ефективно». Водночас згідно з даними ВТІ за 2018 р. у рейтингу країн ЦСЄ Словаччина поступається за трансформаційними показниками тільки Естонії, Литві, Чехії, Латвії та Словенії [9].

У межах іншого проєкту – Freedom House «Freedom in the World» – Словаччина з 2010 р. (за винятком 2019 р.) отримувала в категоріях «політичні права» та «громадянські свободи» найвищу експертну оцінку (індекс 1) і, відповідно, статус «вільної» країни, випереджуючи за сукупністю балів Угорщину, Польщу, Латвію та низку інших країн ЦСЄ [2].

Згідно з рейтингом «Index of Economic Freedom» загальні показники Словаччини після 2004–2006 рр. суттєво не покращилися, і країна вже понад десять років залишається в групі країн «з помірно вільною економікою». Серед країн ЦСЄ до групи «з переважно вільною економікою» входять тільки Чехія і країни Балтії. Словаччина у світовому рейтингу «Індекс економічної свободи 2019 року» є на 65 місці серед 180 країн-учасниць, поступаючись за сукупністю балів Польщі, Румунії, Болгарії та Словенії [5, с. 18–22]. На сучасному етапі Словаччина досягла високих показників у забезпеченні свободи торгівлі, фіскального здоров'я, монетарної свободи. Найбільш проблемними залишаються категорії «добросовісність уряду», «ефективність судочинства», показники яких дають змогу відносити Словаччину навіть до групи країн «з невільною економікою».

Загалом, характер трансформаційних процесів у сучасній Словаччині віддзеркалює коливання в площині демократичного розвитку в регіоні ЦСЄ. Внутрішні проблеми доповнюються зовнішніми викликами на кшталт економічної та міграційної

криз в ЄС, неліберальних загроз у сусідніх країнах, глобальних інформаційних воєн, апокаліптичних кліматичних змін та епідемій тощо, створюючи додаткове навантаження на державу.

Висновки. Аналіз проблемних аспектів функціонування моделі суспільно-політичного розвитку Словаччини засвідчує складність і тривалість трансформаційних процесів на ключових системних рівнях, насамперед партійному та політико-культурному. Високий ступінь інституційної недовіри громадян, заперечення ліберальних цінностей, поширення популізму та екстремізму зумовлюють поляризацію у словацькому суспільстві, відповідно, стаючи на заваді його консолідації. Незавершеність консолідаційних процесів у сучасній Словаччині за базовими показниками демократичного розвитку фіксують також результати рейтингових досліджень.

На сучасному етапі в Словаччині відбувається пошук шляхів реалізації потенціалу консолідованої демократії як динамічної моделі суспільно-політичного розвитку, що адекватно реагує на виклики ендо-екзогенного характеру. Для Словацької держави і громадянського суспільства не втрачає актуальності завдання пошуку шляхів закріплення демократичних цінностей на всіх рівнях політичної системи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Eurobarometer 90. URL: https://ec.europa.eu/slovakia/sites/slovakia/files/eb90_narodna_sprava_sr.pdf.
2. Freedom in the World. URL: <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world>.
3. Kľučkovič A. Structural changes in party system of the Slovak Republic in the context of contemporary challenges. *Politologická analýza regionálnych volieb 2017 na Slovensku*. Prešov : PU, 2018. Vyd. 1. S. 94–102.
4. Mesežnikov G. Slovenské voľby 2016: šok pre slovenskú demokraciu. URL: <http://cz.boell.org/cs/2016/03/22/slovenske-volby-2016-sok-pre-slovensku>.
5. Miller T., Kim A.B., Roberts J.M., Tyrrell P. Index of Economic Freedom 2019. Washington : The Heritage Foundation, 2019. 474 p.
6. Nations in Transit 2018. Slovakia. URL: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/slovakia>.
7. Občianska spoločnosť na Slovensku. Krízy, križovatky, výzvy. Bratislava : IVO, 2017. 110 s.

8. Rybář M. Medzi štátom a spoločnosťou: politické strany na Slovensku po roku 1989. Bratislava : Devin, 2011. 160 s.

9. Transformationsindex der Bertelsmann Stiftung (BTI). URL: <https://www.bti-project.org/en/home>.

10. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org>.

11. The Economist Intelligence Unit's index of democracy. URL: <http://www.eiu.com/topic/democracy-index>.

12. USAID. CSO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia. URL: <https://www.usaid.gov/europe-eurasia-civil-society>.

13. Vláda strán na Slovensku: skúsenosti a perspektívy. Bratislava, 2004.

REFERENCES:

1. Eurobarometer 90. URL: https://ec.europa.eu/slovakia/sites/slovakia/files/eb90_narodna_sprava_sr.pdf
2. Freedom in the World. URL: <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world>.
3. Kľučkovič A. Structural changes in party system of the Slovak Republic in the context of contemporary challenges. *Politologická analýza regionálnych volieb 2017 na Slovensku*. Prešov : PU, 2018. Vyd. 1. S. 94–102.
4. Mesežnikov G. Slovenské voľby 2016: šok pre slovenskú demokraciu [The 2016 elections in Slovakia: a shock to democracy]. URL: <http://cz.boell.org/cs/2016/03/22/slovenske-volby-2016-sok-pre-slovensku>
5. Miller T., Kim A.B., Roberts J.M., Tyrrell P. Index of Economic Freedom 2019. Washington : The Heritage Foundation, 2019. 474 p.
6. Nations in Transit 2018. Slovakia. URL: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/slovakia>.
7. Občianska spoločnosť na Slovensku: Krízy, križovatky, výzvy [Civil society in Slovakia: Crises, crossroads, challenges]. Bratislava : IVO, 2017.
8. Rybář M. Medzi štátom a spoločnosťou: politické strany na Slovensku po roku 1989 [Between state and society: political parties in Slovakia after 1989]. Bratislava : Devin, 2011. 160 s.
9. Transformationsindex der Bertelsmann Stiftung (BTI). URL: <https://www.bti-project.org/en/home>.
10. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org>.
11. The Economist Intelligence Unit's index of democracy. URL: <http://www.eiu.com/topic/democracy-index>.
12. USAID. CSO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia. URL: <https://www.usaid.gov/europe-eurasia-civil-society>.
13. Vláda strán na Slovensku: skúsenosti a perspektívy [Party Government in Slovakia: Experience and Perspectives]. Bratislava : IVO, 2004.

Problematic aspects in the functioning of Slovakia's model of public and political development at the present stage

Klyuchkovych Anatoliy Yuriyovych

Candidate of Political Science,
Associate Professor,
Associate Professor
of the Department of Political Science
and State Administration,
Uzhhorod National University
University Str., 14, Uzhhorod, Ukraine

In the conditions of the Ukrainian state's search for ways and mechanisms for improving the model of public and political development, the study of foreign experience of political transformations is relevant. The Slovak model of public and political development is of particular interest.

The purpose of the article is to analyze the problems and tendencies of public and political development in modern Slovakia. To achieve this aim, the following methods are used in the article: systemic, structural-functional, normative-value, comparative analysis. The results of rating monitoring were used for empirical analysis of the problem: "Nations in Transit", "Freedom in the World", "The Economist Intelligence Unit", "Transformationsindex der Bertelsmann Stiftung", "Index of Economic Freedom", "Global Corruption Barometer".

The main problematic aspects of the functioning of the parliamentary model, the transformation of the party system, the activities of civil society, the development of political culture in modern Slovakia are highlighted. The author comes to the conclusion, that the results of the parliamentary elections in 2016 and 2020 are led to the reorganization of the party system in the Slovak Republic, with a change in structure and political influence of its subjects. Destructive tendencies of party political development create a threat to the stability of the parliamentary and governmental system of the Slovak Republic. The problematic aspects of political participation, electoral activity and functioning of civil society in modern Slovakia are singled out. Transformation processes in Slovakia were complicated by the conflict type of political culture, as well as the presence of numerous socio-political cleavages and instability of the party political system.

The attention is focused on the negative trends of public and political development in Slovakia that require the attention of the state and civil society (instability of the party system, the spread of extremism, political alienation, citizens' distrust of government institutions). At the present stage, Slovakia is looking for ways and mechanisms to fully realize the potential of the model of consolidated democracy.

Key words: Slovak Republic, model of public and political development, consolidated democracy, development problems.